

A LEGELŐGAZDÁLKODÁS NÉHÁNY KÉRDÉSE

Kovács Gábor

AGROSELECT Növénynevelő és Forgalmazó Kft., Szarvas

Köszönöm a megtisztelő felkérést, hogy részt vehetek Dr. Bánszky Tamás Professzor Úr 70. születésnapja tiszteletére rendezett ülésen.

Kapcsolatunk közel 4 évtizedre, 40 évre tekint vissza. Az 1960-70-es években az Öntözési Kutató Intézetben volt a legelőgazdálkodási kutatások koordinátora Professzor Úr. Tudományos vizsgálatai mindig iránymutatóak, megbízhatóak voltak. Tápanyaggazdálkodás és más kutatási eredményei ma is hasznosíthatók. Emberi szerénysége elismerést váltott ki szakemberek körében és kívánom, hogy e szerénységét és gazdag tudását még sokáig hasznosítsa a legelőgazdálkodás érdekében.

A legelőgazdálkodásunk ma meglehetősen mélyponton van. Ezt elősegítette a legelő állatállomány csökkenése, csökkent a szarvasmarha és a juh állomány mennyisége. Ha visszaemlékezünk a korábbi évtizedek falusi reggeleire, elindult a csorda, kihajtották a teheneket a legelőre, a növendék állatok kint voltak a gulyán koratavasztól késő őszig.

Ma a legelő állatállomány nagyrésztét pedig leszoktattuk a legelésről, mivel minden takarmányt a helyszínre szállítunk. A nyugat-európai országokban, sőt az USA-ban, ahol 8 – 10 ezer literes állományokat találunk, az erős, az egészséges élettevékenység érdekében a közeli jólápolat telepített legelőkre hajtják ki az állományt.

Engedjék meg, hogy visszamenjek néhány ifjúkori emlékemhez.

Édesapám a Szerencsi Legeltetési Bizottság pénztárosa volt, és minden 4., 5. évben egy-egy legelő részt felújítottak. Pontosan emlékszem, hogy 1942-ben a szerencsi legelő úgynevezett hatvani tábla részét újra telepítették a „Zöldmező” mozgalom által javasolt gypekveréssel, -vöröscsenkesz, rétiperje, fehérhere, eperhere, szarvaskerep volt az összetevője. Gazdag jó legelő volt az állatállomány részére. Ha ma megkérdeznék, hogy ezeket a fű és pillangós növényeket hazai természetből beszerezhetjük-e üzemi méretekben, bizony nem nagyon tudjuk. A fűfajokat kisebb mennyiségben talán lehet, de az említett pillangósokat nem igen találhatjuk meg. Üzemi méretre nincs elegendő vetőmag, legfeljebb egyetemek, főiskolák, bemutatók parcelláin még

megtekinthetők a magyar nemesítésű, a magyar ökológiai viszonyokhoz alkalmazkodó pillangósok.

Nem mulasztható el, hogy meg ne emlékezzünk azokról, akik a legelőgazdálkodást tanították, Budapesten Kolbai Károly, Döry Lajos Debrecenben, Pallagon okított a gyepnövények szeretetére. Szerencsés voltam, hogy hosszú időn át dolgozhattam Dr. Grüber Ferencsel a világhírű fűnemesítőnkkel, és a legelőhasznosítási kísérletekben úttörő munkát végző Dr. Nagy Zoltánnal.

Emlékezésképpen elmondok egy Kolbai-féle gyakorlati oktatást. 1949-ben, mint hallgató, mint gyakornok utaztunk le Keszthelyre. Elmentünk Szentgyörgyvölgyre a gyepnövény kísérletekhez, megnéztük különböző fajok kísérleti anyagát, és a Professzor Úr közölte, hogy mindegyik fajból, illetve fajtából 20 – 20 gyeptéglát szedjek fel, és hétfőn Budapestről jön egy teherautó, az pedig fölviszi Budapestre. A teherautóval leutazott Bocz Ernő professzor úr, hogy fölrakjuk az általam kiszedett gyeptéglákat. Nagyon kedves volt tőle, hogy Csopakon megálltunk egy kis csopaki borkóstolóra. Ez elősegítette, hogy késő este értünk Budapestre, de a gyeptéglát még akkor késő este le kellett pakolni. Másnap reggel fajtánként, illetve fajonként kellett a Ménesi úton lévő kertbe eltelepíteni. Amikor szárba szöktek a különböző fűfajok és fajták megnéztük az eredményt.

Egy tő franciaperje és réticsenkesz helyet cserélt. Kolbay professzor megjegyezte, hogy máskor jobban figyeljek a keveredés mentes ültetésre. Mondanom sem kell, hogy a két fajt nem fogom elfelejteni.

Sok szó esik arról, hogy az ~~ösgyep~~ ^{ösgyep}ekkel mit lehet tenni. Jelentős mennyiségű állami támogatást fizetnek ki fenntartása érdekében. Fölvetődik a kérdés, mi legyen az ösgyepekkel, mivel állományuk leromlott, nincs rajta legeltetés, nincs fölújítás. A jelenlegi támogatás véleményem szerint arra jó, hogy konzerválja a leromlott állapotot. Legeltetés csak jelentéktelen mennyiségben tapasztalható. Az elmúlt években már az ösgyep is kiszáradtak, állományuk megritkult. Nagyon sok ösgyepen már a juh sem talál elegendő legelőt. Nem is beszélve a gyepben kívánatos mennyiségű pillangósokról.

Az 1970-es években gyep – gabonaváltó próbálkozás volt, amelynek az volt a lényege, hogy 1 – 2 év után újra kell telepíteni a legelőt.

A Pankotai Agrár Rt. ösgyep területén helyeztünk ki egy kísérletet, az adottságoknak megfelelő keveréket telepítettük el. Bevetettük magyarrozsok, tarajos búzafű és az általunk nemesített tarackos lucernát. A legelőn ma is 2,5 – 3 tonna szénát takarítanak be, a 2. növedéket pedig legeltetik, ugyanakkor az országút másik oldalán lévő ösgyep csak sétálónak alkalmas, mivel minden kiszáradt rajta. Mindenesetre elgondolkodtató ez. El kell gondolkodnunk, hogy a klímaváltozás hatására nem állt-e be olyan dolog, mint az 1780-as években, amikor is Tessedik Sámuel közlése szerint olyan szárazság volt, hogy a Kondorosi Csárda mellett gulyák és nyájak éhen pusztultak el. Ezt követően hozta be Bécsből a különböző takarmányfűveket, köztük a lucernát is.

Ma részesei vagyunk a klímaváltozásnak, szükséges hozzá alkalmazkodni. Válasszuk ki azokat a növényeket, amelyek a megváltozott körülmények között gazdaságosan termelhetők. Ilyenek tekintem a rendkívül szárazságtűrő tarackos lucernát, mely nagyon jól társul a magyarrozsokkal, egymást kölcsönösen segítik, a lucerna az altalajból vizet hoz föl, a nitrogén gyűjtése a fű számára rendkívül kedvező, mivel a lucerna által termelt nitrogén minden átalakulás nélkül a magyarrozsok részére kiváló nitrogén tápanyag.

Az Egyesült Államok száraz klímájú részén a legelő két fajt tartalmaz, magyarrozsokot és tarackos lucernát.

Az 1980-90-es években a Gemenci Állami Erdő- és Vadgazdaság Érsekhalmi Kerületében nagy területen 80 – 100 ha-okon telepítettünk futóhomokos területre tarackos lucernát magyarrozsok keverékével. A rendkívül jó állomány hosszú éveken keresztül a vadnak kiváló legelő takarmányt biztosított. Hasonlóképpen sok éve rendszeresen a Kaposvári Egyetem szabadtartású szarvasmarha állománya által hasznosított területen a tarackos lucerna van, mint élő növény elvetve. Vagy egy másik példa: Kunszentmiklós, az egyik termelő 100 ha-on termel futóhomokon tarackos lucernát, ahol az első növedékből 3 – 4 tonna szénát takarítanak be, és évenként 2,5 – 3 q fémzárolt lucerna magot termelnek műtrágyázás nélkül. Másik példánk Gyomaendrődön az egyik húsmarha tenyésztő 160 db limuzin húsmarha állományt legeltet tarackos lucerna és magyarrozsok területen. Erről majd néhány felvételt is szeretnék bemutatni. (5. ábra)

Az 1. ábrán bemutatom a magyarrozsok és réticsenkesz nyersfehéjje tartalmát tiszta vetésben.

A magyarrozsok és a réticsenkest nyersfehérje tartalma tiszta vetésben

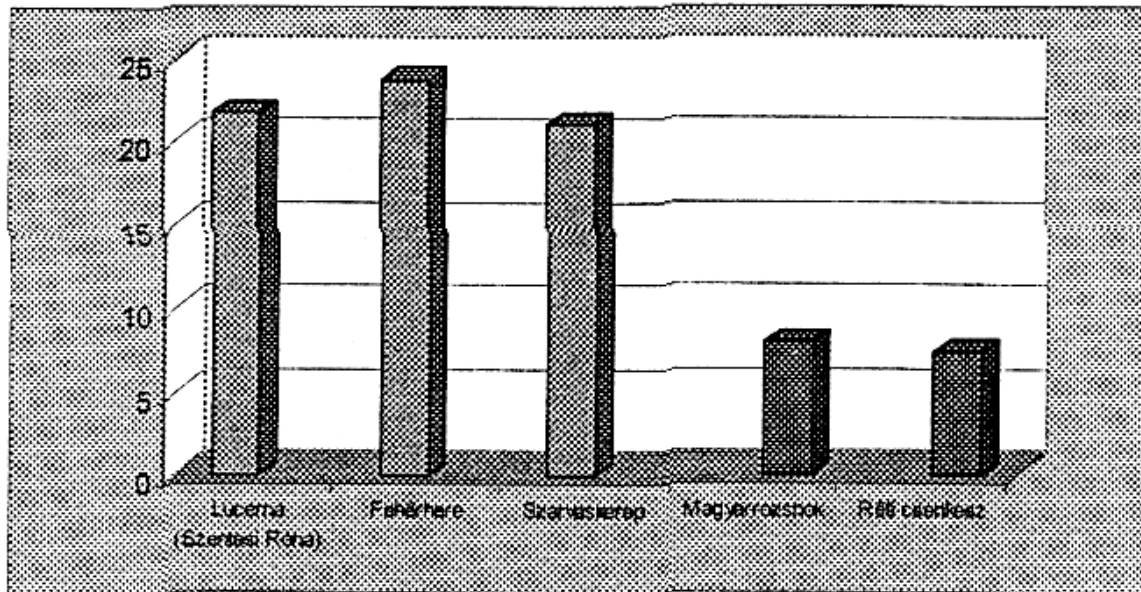

Figure 1: Raw protein content of Hungarian brome grass and meadow fescue in pure stand

Látható, hiszen természetes dolog, hogy a pillangós virágú növények magas nyersfehérje tartalommal rendelkeznek, még a magyarrozsok és a réticsenkesz lényegesen alacsonyabban. - *It is visible that the leguminous plants contain higher raw protein content, while the Hungarian brome grass and meadow fescue contain much less.*

A 2. ábrán látható, hogy a magyarrozsok - réticsenkesz keverékben lényegesen magasabb a fehérje tartalom, mint a tiszta fűfélékben. - *It is obvious that the protein content of Hungarian brome grass and meadow fescue mixture is much higher than that of the pure stand.*

A fűfélék nyersfehérje tartalma társításban

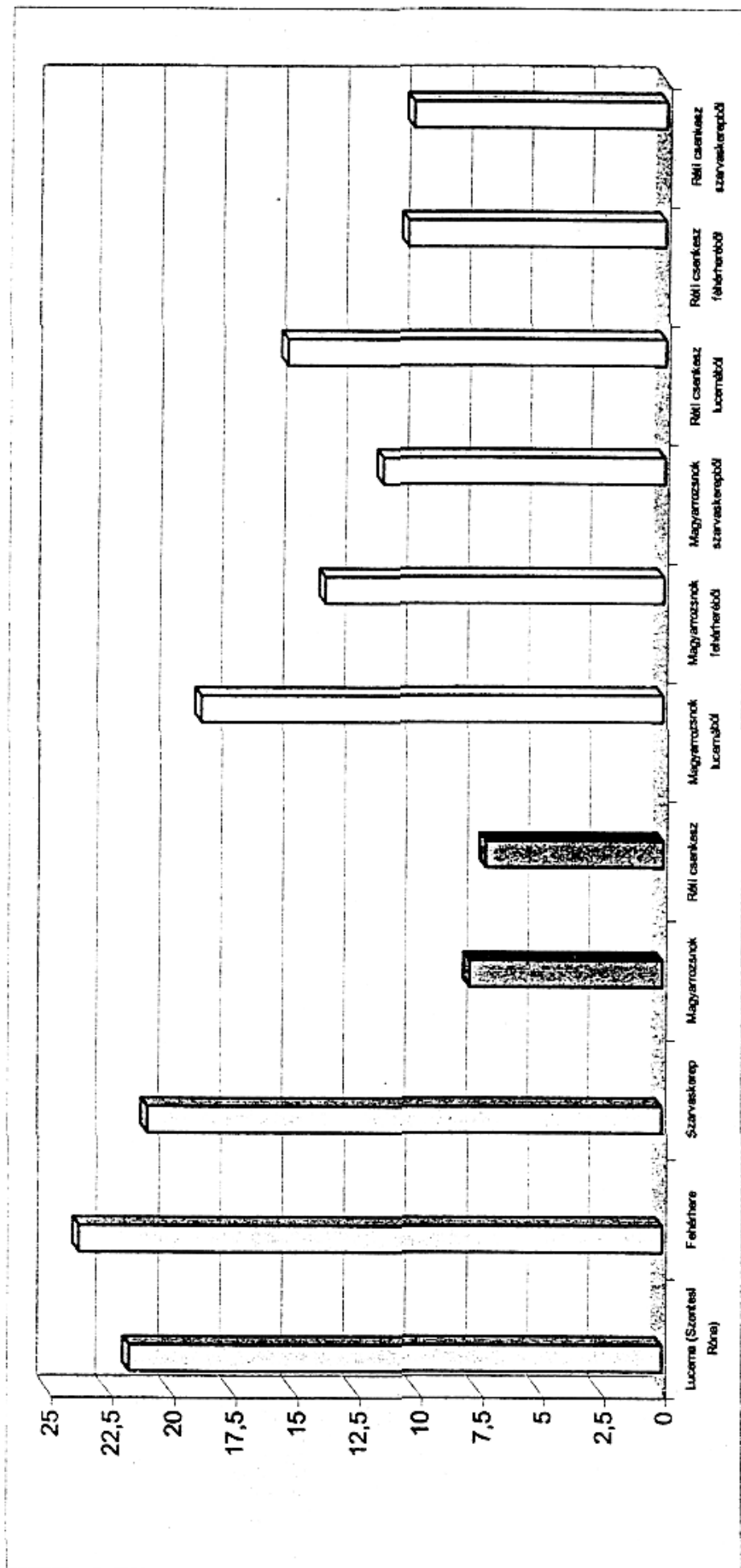

Figure 2: Raw protein content grasses in mixed stand

3. ábra:

A Szentesi Róna lucerna fajta földalatti tarackjai

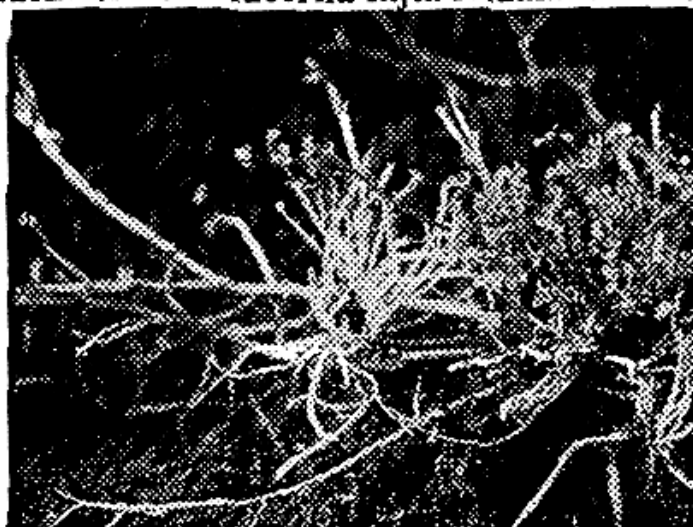

Figure 3: Underground creeping roots of alfalfa variety Szentesi Róna

Gyepgazdálkodásról a Magyar Mezőgazdaság ezévi 1. és 2. számában homok megkötési próbálkozást ír le a szerző. A felvetéssel egyetértek. Eredményeink, amit a magyarrozsokról ír, hogy nagyon jó állományt ad a 2. és 3. és ezt követő években, egyetértek. Azonban nehezen tudom elképzelni a mai pénzügyi és gazdasági viszonyok között, a telepítés érdekében 310 kg hatóanyagot használjunk föl legelőre a telepítés évében, a továbbiakban évente pedig 230 – 280 kg tápanyagot szórjunk ki a területekre.

4. ábra

A Szentesi Róna lucerna fajta földalatti tarackjaiból fejlődő új növények

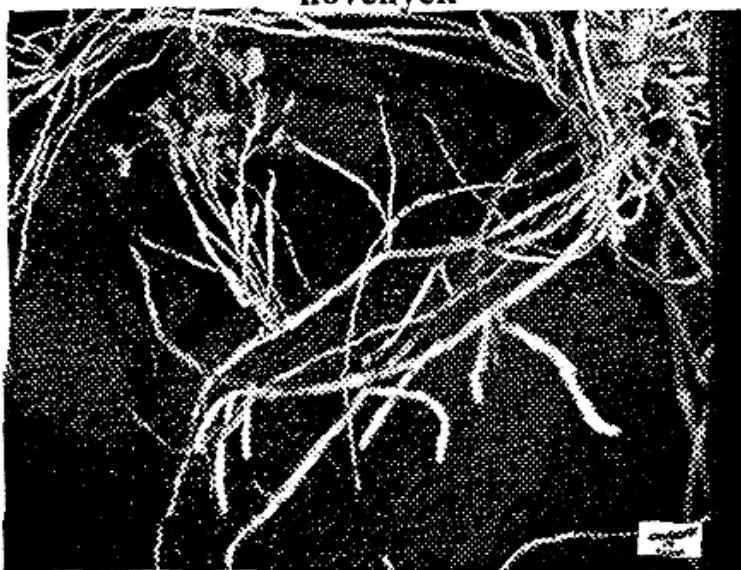

Figure 4: New plants springing from the underground creeping roots of alfalfa variety Szentesi Róna

5. ábra

A Szentesi Róna lucerna fajta legeltetése juhokkal

Figure 5: Grazing sheep on grazeland established with alfalfa Szentesi Róna

6. ábra

A Szentesi Róna lucerna fajta legeltetése húsmarhákkal

Figure 6: Grazing beef cattle on grazeland established with alfalfa Szentesi Róna

Szeretném javasolni Vinczeffy professzor úr által vezetett Magyar Tudományos Akadémia Legeltetési, legelőgazdálkodással foglalkozó bizottságának, hogy nyár folyamán, egy alkalmas időpontban

látogassanak el Gyomaendrődre, helyi körülmények között győződjenek meg a rendkívül szárazságtűrő és termékeny tarackos lucerna termesztéséről.

Befejezésképpen még egyszer szeretném köszöntenéni Bánszky Professzor Urat 70. születésnapja alkalmából. Kívánva neki sok erőt, jó egészséget, hogy a továbbiakban is hasznosítsa az általa felhalmozott gazdag tapasztalatokat.

Összefoglalás

Tisztelettel köszöntöm Bánszky Tamás Professzor Urat 70. születésnapja alkalmából.

Kapcsolatunk közel 4 évtizedre, 40 évre tekint vissza. Az 1960-70-es években az Öntözési Kutató Intézetben volt a legelőgazdálkodási kutatások koordinátora Professzor Úr. Tudományos vizsgálatai mindig iránymutatóak, megbízhatóak voltak. A tápanyaggazdálkodás és más kutatási eredményei ma is hasznosíthatóak.

A legelőgazdálkodásunk ma meglehetősen mélyponton van. Ezt elősegítette a legelő állatállomány csökkenése, csökkent a szarvasmarha és a juh állomány mennyisége.

Ma a legelő állatállomány nagyrésztét pedig leszoktattuk a legelésről, mivel minden takarmányt a helyszínre szállítunk. A múltban 30-40 évvel ezelőtt Gazdag jó legelő volt az állatállomány részére,

Ezeket folyamatosan megújították ún. gyepkeverékkel, - vöröscsenkesz, rétipерje, fehérhere, eperhere, szarvaskerep-. Nem mulasztható el, hogy meg ne emlékezzünk azokról, akik a legelőgazdálkodást tanították, Budapesten Kolbai Károly, Döry Lajos Debrecenben, Pallagon okított a gyepnövények szeretetére. Jelentős örökséget hagyott ránk Grüber Ferenc szarvasi fűnemesítő is.

Ma mit lehet tenni az ösgyepekkel, mivel állományuk leromlott, nincs rajta legeltetés, nincs fölújítás. A jelenlegi támogatás véleményem szerint arra jó, hogy konzerválja a leromlott állapotot.

Kutatásaim során vizsgáltuk a fűfélék és különböző pillangósok beltartalmi értékeit tiszta vetésben és társításban is.

A legelő hasznosításra szerencsére ma is vannak jó példák, Kunszentmiklóson, az egyik termelő 100 ha-on termel futóhomokon tarackos lucernát, ahol az első növedékből 3 – 4 tonna szénát takarítanak be, és évenként 2,5 – 3 q fémzárolt lucerna magot termelnek műtrágyázás nélkül. Másik példánk Gyomaendrődön az egyik húsmarha tenyésztő 160 db limuzin húsmarha állományt legeltet tarackos lucerna és magyarrozsok területen. Lásd: képek és ábrák.

SOME ASPECTS OF GRASSLAND MANAGEMENT

Summary

I offer my congratulations to Professor Tamás Bánszky on the occasion of his 70th birthday.

We have been in contact for four decades i.e. for 40 years. He was the coordinator of grassland management researches in the Irrigation Research Institute in the 1960s and 1970s. His scientific researches have always been progressive and reliable. His research results in economical use of nutrients and his other subjects are utilizable nowadays as well.

In the recent years the grassland management has reached its lowest ebb. This situation has been supported by the decrease of the grazing livestock i.e. that of cattle and sheep farming.

Another problem is that most of the grazing animals have been disaccustomed from grazing as all the feed is transported to the farms. Thirty to forty years ago there were excellent grazelands for the livestock. These grazelands were continuously renewed by so-called grass mixtures - e.g. the mixture of red fescue, meadow-grass, white clover and bird's foot trefoil. We cannot forget those people who taught the grassland management: in Budapest Károly Kolbai, in Debrecen and Pallag Lajos Dőry trained the student for the respect of grassland plants. The famous grassbreeder, who worked in Szarvas, also left a considerable heritage to us.

What could we do with the native grasslands at present? Their plant stand has degraded, there is no grazing on them and they are not renewed.

The present financial support is enough only for the conservation of the degraded condition.

In the course of our researches we have studied the internal content of different grass varieties and leguminous plants in pure stand and mixed stand.

However there are good examples for the grassland utilization even at present. In Kunszentmiklós a farmer grows *Medicago varia*, from the first cut of which 3-4 tons of hay are harvested, and they produce 250 – 300 kg of quality alfalfa seeds annually without fertilization. Another example is a beef cattle producing farmer in Gyomaendrőd who grazes his 160 animals on grassland established with *Medicago varia* and Hungarian brome grass. See the photos and the figures.